

Samverkan för patienter och brukares välbefinnande

Barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänsten

Du får gärna citera Inspektionen för vård och omsorgs texter om du uppger källan, exempelvis i utbildningsmaterial till självkostnadspris, men du får inte använda texterna i kommersiella sammanhang. Inspektionen för vård och omsorg har ensamrätt att bestämma hur detta verk får användas, enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen).

Artikelnr | IVO 2016 - 48

Utgiven | www.ivo.se, december 2016

Förord

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) är en statlig myndighet som lyder under Socialdepartementet. IVO ansvarar för tillsyn över hälso- och sjukvård, hälso- och sjukvårdspersonal, socialtjänst och verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

IVO avdelning nord utför tillsyn i de fyra nordligaste länen: Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland samt Jämtland.

Under 2015 gjorde avdelningen en särskild granskning av samverkan mellan barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänsten. De verksamheter som ingick i tillsynen var fyra BUP- mottagningar och fyra socialtjänstenheter.

Tillsynen har utförts i samarbete mellan enheterna hälso- och sjukvård 2 och socialtjänst. Ansvariga för tillsynen har varit enhetscheferna Marie Åberg och Britta Eriksson. Projektledare har varit Eva Bergdahl som även sammanställt resultatet.

Siv Björn
Avdelningschef, avdelning nord
IVO

Sammanfattning

Ofta har barn som får vård vid barn- och ungdomspsykiatri (BUP) även behov av stöd och insatser från socialtjänsten. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) ser att samverkan brister mellan olika huvudmän och verksamheter och lyfter det som ett särskilt riskområde. Samverkan och upprättande av samordnad individuell plan (SIP) mellan BUP och socialtjänsten har granskats. Målsättningen har varit att bidra till ökad kvalitet i samverkan mellan BUP och socialtjänsten. IVO har även granskat om egenkontroll görs i verksamheterna beträffande samverkan och SIP.

IVO:s iakttagelser:

- ⦿ Överenskommelser och rutiner för samverkan och SIP finns mellan landsting och kommuner på länsnivå. Motsvarande överenskommelser och rutiner finns mellan BUP och berörd socialnämnd på lokal nivå, bortsett från i ett av länen där arbetet dock var långt framskridet.
- ⦿ De flesta verksamheter har angivna mål för SIP. Ingen av verksamheterna kunde dock redovisa några resultatmål för SIP, exempelvis hur stor andel som hade erbjudits SIP av de barn/ungdomar som hade kontakt med BUP och insatser av socialtjänsten. I många journaler/akter hade verksamheterna själva konstaterat att det inte gått att utläsa om barnet/ungdomen hade en pågående kontakt med BUP eller socialtjänsten.
- ⦿ Flera av verksamheterna uppgav att fler barn borde erbjudas SIP, än vad som gjordes.

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning.....	4
Innehållsförteckning.....	5
Samverkan och tydligare ansvars-fördelning	6
Överenskommelser för samverkan finns.....	6
Samordnad individuell plan (SIP).....	7
Hur verksamheterna kan öka användandet av SIP.....	8
Uppföljning, utvärdering och kontroll.....	9
Bilaga 1 Bakgrund och tillvägagångssätt.....	10
Bilaga 2 Begäran om redovisningar.....	12
Bilaga 3 Journal/akt-granskningsmall	13

Samverkan och tydligare ansvarsfördelning

I Socialstyrelsens rapport ”Barn- och ungdomspsykiatri – vård på olika villkor” från 2009 framkommer att behovet av samverkan är stort mellan barn och ungdomspsykiatri (BUP) och andra verksamheter. När journaler från BUP granskades kunde man i hälften av dem utläsa att de berörda barnen och familjerna behövde ytterligare eller kompletterande stöd från andra verksamheter. Främst var det insatser från skola och socialtjänst som lyftes fram. Gemensamma behandlingsplaner skulle upprättas med andra verksamheter då man samverkade i enskilda ärenden. Vid journalgranskningarna fann Socialstyrelsen dock endast ett fåtal gemensamma planer.

I den riskanalys som IVO gjorde 2014 identifierades samverkan mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården som ett riskområde. Det kan gälla problem med informationsöverföring och kommunikation mellan aktörer, t.ex vårdplaner. IVO har tidigare uppmärksammat brister i samverkan mellan BUP och socialtjänsten vilket medfört att barn och unga inte fått den behandling eller de insatser som svarar mot behoven. IVO har också sett att ansvarsfördelningen mellan BUP och socialtjänsten varit otydlig vilket medfört att barnet/den unge inte fått sina behov tillgodosedda.

Syftet med rapporten är att redovisa de iakttagelser som IVO gjort i tillsynen om samverkan mellan BUP och socialtjänst. Samverkan på övergripande och lokal nivå har granskats samt hur verksamheterna arbetar med samordnad individuell plan (SIP) för barn och unga.

Överenskommelser för samverkan finns

I tillsynen begärde IVO in bland annat överenskommelser och rutiner för samverkan på läns- och lokal nivå från berörda vårdgivare och socialnämnder. De ombads också beskriva vad som fungerade bra och vilka svårigheter som fanns i samverkan (bilaga 2).

Samtliga fyra granskade landsting och kommuner hade upprättat en överenskommelse på länsnivå för insatser till personer med psykisk funktionsnedsättning. Överenskommelser och rutiner för samverkan på lokal nivå fanns upprättad mellan samtliga BUP-enheter och socialnämnder bortsett från i ett av länen där arbetet pågick mellan BUP och berörd socialnämnd.

Vad fungerar bra?

Samtliga verksamheter hade i varierande grad formella samverkansträffar, från en till sex gånger per år. Vid dessa träffar för de dialog kring samverkan och informerade varandra om aktuella frågor i verksamheterna.

Flera av verksamheterna hade även gemensamma utbildningsdagar, exempelvis om samordnad individuell plan. I ett av länen hade en grupp för konsultation på handläggarnivå mellan BUP och socialtjänsten startats upp under 2015.

Svårigheter?

Svårigheterna i samverkan kunde handla om bristande samsyn, ansvarsfördelning och samfinansiering. Exempel på detta var att barn/ungdomar som vårdades i slutenvård i landstinget kunde bli kvar inom slutenvården trots att tillståndet inte längre krävde det därför att socialtjänsten hade svårt att finna lämplig placering eller boende. Motsvarande svårighet uppgav socialtjänsten var att BUP i de län som saknade slutenvård kunde medföra att ansvaret hamnade på socialtjänsten.

Vid en av BUP-mottagningarna rådde remisstvång. Socialtjänsten kunde inte remittera till BUP utan behövde gå via första linjen, dvs. hälsocentralen. Väntetiden blev därför längre.

Ett annat problem som beskrevs var att handläggningen kunde bli fördröjd eftersom socialtjänsten helst inte ville skriva ut den samordnade individuella planen vid sittande möte, vilket medförde att planen skickades runt till samtliga parter vilket ibland kunde ta flera veckor.

För barn som placerats i annan kommun eller bytt kommun kunde oklarheter uppstå om vilket landsting som hade ansvar för den barnpsykiatriska delen i behandlingsarbetet.

Samordnad individuell plan (SIP)

IVO begärde att få ta del av de överenskommelser och rutiner som gällde för samordnad individuell plan (SIP) mellan berörda vårdgivare och nämnder. IVO ställde även frågor kring mål och resultatmått för SIP (bilaga 2), som besvarades både skriftligen och muntligen vid inspektionerna. Verksamheterna ombads också göra egna journal/akt-granskningar om SIP (bilaga 3).

Exempel på kommentarer kring SIP i dialog med tillsynade verksamheter:

- När SIP upprättas blir det tydlighet i ansvar och uppdrag kring beslutade insatser och patienten blir mer delaktig i planeringen och uppföljningen av insatserna.
- Misslyckande att alla inte erbjuds SIP. Det finns stora förbättringsutrymmen. Men det uttrycktes också att ”vi är på väg”, det pågår ett arbete med att implementera SIP.
- SIP:ar görs nog inte om inte vårdnadshavare/förälder samtycker. Barnets mognad bedöms inte.

Rutiner för SIP

Alla verksamheter hade utarbetat och fastställt rutiner för upprättande av SIP mellan BUP och socialnämnd eller var i slutskedet för detta. Rutinerna beskrev hur upprättandet av SIP skulle utföras och angav hur ansvaret för utförandet var fördelat i verksamheterna. I rutinerna fanns angivet hur oenighet angående tillämpningen av överenskommelser och rutiner skulle hanteras. Om någon av parterna i samverkansarbetet kring barn och unga avvek från de rutiner som var fastställda skulle detta aktualiseras i en avvikelserapport som skickades till berörd BUP-enhet/socialnämnd.

Mål utan resultatmätt

Två av fyra verksamheter redovisade att de hade som mål att alla som har behov av samordnade insatser från socialtjänst och hälso- och sjukvård ska ha en SIP. En BUP-mottagning och motsvarande socialtjänstenhet hade som mål att öka antalet SIP:ar. Två socialtjänstenheter uppgav att de inte hade några angivna mål för att SIP skulle upprättas med BUP.

Ingen av verksamheterna kunde ange hur stor andel som hade erbjudits SIP under 2014 av de barn/ungdomar som hade kontakt med BUP och insatser av socialtjänsten. I bästa fall visste de hur många som upprättats men inte hur många som borde ha erbjudits SIP. En verksamhet beskrev svårigheter med att kunna föra statistik kring upprättade SIP:ar. De menade att det var ett problem som behövde lösas för att på ett bättre och enklare sätt kunna planera och följa upp arbetet.

SIP upprättas men inte för alla

Innan mötet med IVO fick verksamheterna själva göra egna journal- eller aktgranskningar avseende SIP. I ca hälften av de granskade dokumenten hade barnet/ungdomen kontakt med både BUP och socialtjänsten under 2014. För ca en tredjedel av dem hade SIP eller motsvarande plan upprättats.

De som utfört granskningarna hade i några fall bedömt att en SIP borde ha upprättats. I många journaler/akter hade verksamheterna själva konstaterat att det inte gått att utläsa om barnet/ungdomen hade en pågående kontakt med BUP/ socialtjänsten, om behov av SIP bedömts eller om barnet/ungdomen/vårdnadshavaren erbjudits SIP.

IVO har inte gjort någon egen bedömning i de enskilda fallen om SIP borde ha upprättats.

Hur verksamheterna kan öka användandet av SIP

I tillsynen gav verksamheterna olika förslag för att öka antalet samordnade individuella planer. Här anges några av förslagen.

- Introduktion och implementering av överenskommelser och rutiner om SIP till nyanställda. Kollegialt lärande. Gemensamma utbildningar/workshops om SIP.
- Bli bättre på att informera om och erbjuda SIP. Informationsfoldrar om SIP i väntrum, även på olika språk.
- Att närmaste chef frågar upp/kontrollerar. Att SIP finns som stående punkt vid möten i verksamheten. Stickprovskontroll/ dokumentationsgranskning. Använda SIP-kollen.
- Att avvikande händelser dokumenteras, rapporteras och sammanställs. Att avvikelserna följs upp som underlag för egenkontroll och revidering av överenskommelser och rutiner

Uppföljning, utvärdering och kontroll

Uppföljning och utvärdering av överenskommelserna om samverkan har gjorts årligen i samtliga län förutom i ett län där överenskommelsen revideras vart femte år. Rutiner för samverkan och för att upprätta SIP på lokal nivå mellan BUP och socialtjänsten revideras årligen en till två gånger per år. Kontroll av att samverkan och upprättande av SIP utförs enligt de överenskommelser och rutiner som finns gjordes i varierande grad.

Bilaga 1 Bakgrund och tillvägagångssätt

IVO gjorde 2014 en riskanalys inför verksamhetsplaneringen 2015. Bl.a. identifierades att samverkan i vård- och omsorgskedjan är ett riskområde och att vårdkedje-problematiken särskilt drabbar t.ex. personer som får insatser från både hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Granskningsområden och metod

Följande områden granskades i tillsynen.

- ⊕ Samverkan
- ⊕ Samordnad individuell plan
- ⊕ Egenkontroll

Tillsynen genomfördes under perioden juni till november 2015. I tillsynen begärde IVO in överenskommelser och rutiner för samverkan på länsnivå och lokal nivå, rutiner för SIP, mål och resultatmätt för SIP samt redovisning av det systematiska kvalitetsarbetet rörande samverkan (Bilaga 2). De granskade verksamheterna ombads göra tio egna journal/akt-granskningar om utförandet av SIP enligt ett av IVO fastställt granskningsformulär (Bilaga 3). Totalt 78 journaler/akter granskades. En inspektion genomfördes därefter med respektive BUP- och socialtjänstenhet tillsammans. Vid inspektionerna fördes dialog om samverkan, SIP, resultatet av journal/akt-granskningarna samt om egenkontroll och förbättringsområden.

Tillsynsobjekt

De verksamheter som tillsynades var BUP i Gällivare och Socialnämnden i Kiruna kommun, BUP i Umeå och Socialnämnden i Vännäs kommun, BUP i Sundsvall och Socialnämnden i Timrå kommun samt BUP i Östersund och Socialnämnden i Östersunds kommun.

Urvalet bestämdes av att en BUP-klinik i respektive län skulle ingå i tillsynen och en socialnämnd som ingick i utvald BUP-kliniks geografiska verksamhetsområde. Tillsynsobjekten valdes av arbetsgruppen och hänsyn togs till om annan verksamhetstillsyn var aktuell.

Tillämpade bestämmelser

OMRÅDE	TILLÄMPADE BESTÄMMELSER
Samverkan mellan landsting och kommuner	8 a § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), HSL och 5 kap. 8 a § socialtjänstlagen (2001:453), SoL
SIP, samordnad individuell plan	3 f § HSL och 2 kap 7 § SoL
Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete	3 kap. 2 §, 4 kap. 4 § och 6 kap. 1 § Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete, SOSFS 2011:9
IVO:s tillsyn	7 kap. 1 § HSL och 13 kap 1-3 §§ SoL

Samordnad individuell plan, SIP

Av 3 f § HSL och 2 kap 7 § SoL framgår att när den enskilde har behov av insatser både från hälso- och sjukvården och från socialtjänsten ska landstinget tillsammans med kommunen upprätta en individuell plan. Planen ska upprättas om landstinget eller kommunen bedömer att den behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda, och om den enskilde samtycker till att den upprättas. Arbetet med planen ska påbörjas utan dröjsmål.

Av planen ska det framgå

1. vilka insatser som behövs,
2. vilka insatser respektive huvudman ska svara för,
3. vilka åtgärder som vidtas av någon annan än landstinget eller kommunen, och
4. vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen.

Underlag

- Tillsyn av samverkan mellan Barn och ungdomspsykiatriska mottagningen i Umeå och Socialnämnden i Vännäs kommun, dnr 8.5-13603/2015
- Tillsyn av samverkan mellan Barn och ungdomspsykiatriska mottagningen i Gällivare och Socialnämnden i Kiruna kommun, dnr 8.5-13604/2015
- Tillsyn av samverkan mellan Barn och ungdomspsykiatriska mottagningen i Sundsvall och Socialnämnden i Timrå kommun, dnr 8.5-13605/2015
- Tillsyn av samverkan mellan Barn och ungdomspsykiatriska mottagningen i Östersund och Socialnämnden i Östersunds kommun, dnr 8.5-13606/2015

Bilaga 2 Begäran om redovisningar

I tillsynen har IVO begärt följande handlingar och redovisning av uppgifter från berörda vårdgivare och socialnämnder.

1. Överenskommelser på länsnivå om samverkan mellan BUP och kommunernas socialnämnder.
2. Överenskommelser om samverkan mellan BUP i *Aaaa* och socialnämnden i *Bbbb*
3. Rutiner för hur samverkan ska bedrivas mellan BUP och socialnämnden
4. Rutiner för att upprätta SIP vid BUP/socialnämnden
5. Rutiner för remisser och konsultation mellan BUP och socialnämnden
6. Organisationsbeskrivning av BUP/socialtjänsten
7. Namn och personnummer på samtliga barn under 18 år som var 1. folkbokförda i *Bbbb* kommun under 2014 och under denna tid hade kontakt med BUP i *Aaaa* 2. aktuella för utredning och/eller uppföljning av bistånd/insatser under 2014 vid socialtjänsten i *Bbbb*. Av listan ska det framgå orsaken till att barnet var aktuellt hos socialtjänsten.
8. Beskriv hur samverkan bedrivs på verksamhetsnivån mellan BUP och socialtjänsten. Vad fungerar bra? Vilka svårigheter finns?
9. Finns rutiner för vad som ska göras om oenighet uppstår i enskilda ärenden mellan BUP och socialtjänsten när SIP ska upprättas avseende
 - a. ansvarsfördelningen? Om Ja, redogör för rutinerna.
 - b. vilken behandling eller vilka insatser som barnet/ungdomen behöver? Om Ja, redogör för rutinerna.
10. Finns angivna mål för att SIP upprättas tillsammans med BUP/socialnämnden? Om Ja - vilka är målen?
11. Finns resultatmål för att SIP upprättas tillsammans med BUP/socialnämnden? Om Ja - hur stor andel av de som har kontakt med BUP och insatser av socialtjänsten har erbjudits SIP under 2014?
12. /13 Har uppföljning eller utvärdering/Har kontroll gjorts av att samverkan mellan BUP och socialnämnden utförs i enlighet med
 - a. överenskommelsen på länsnivå?
 - b. rutinerna för hur samverkan ska bedrivas mellan BUP och socialnämnden?
 - c. rutiner för att upprätta SIP vid BUP/socialtjänsten?Om Ja, vad blev resultatet? Om Nej, ange skälen för att uppföljning eller utvärdering inte har skett. Besvara frågorna a, b och c var för sig.

Bilaga 3 Journal/akt-granskningsmall

Frågor	Ja	Nej	Delvis	Beskrivningar/kommentarer
1. Finns en samordnad individuell plan (SIP)/motsvarande upprättad som var aktuell 2014?				
Om Ja besvara fråga 2-6; Om Nej gå till fråga 7				
2. Framgår det av planen vilka insatser barnet/ungdomen har behov av från a) socialtjänsten? b) BUP?	a) b)	a) b)	a) b)	
3. Framgår det av planen vilka insatser a) socialtjänsten b) BUP ska ansvara för?	a) b)	a) b)	a) b)	
4. Framgår det av planen vilka åtgärder som vidtas av någon annan än socialtjänsten eller BUP?				
5. Framgår det av planen vem av socialtjänsten/BUP/annan som har det övergripande ansvaret för planen?				
6. Framgår det av planen när den ska följas upp?				
Om Nej på fråga 1 besvara fråga 7-13				
7. Har barnet/ungdomen/vårdnadshavaren erbjudits att SIP upprättas mellan socialtjänsten och BUP? Om Ja, beskriv varför planen inte har upprättats.				
8. Framgår det av dokumentationen att barnet/ungdomen bedömts ha behov av kontakt med BUP/socialtjänsten?				
9. Framgår det av dokumentationen om barnet/ungdomen/vårdnadshavaren tillfrågats om eventuell pågående kontakt med BUP/socialtjänsten?				
10. Framgår det av dokumentationen om barnet/ungdomen har en pågående kontakt med BUP/socialtjänsten?				
11. Framgår det av dokumentationen att det finns ett pågående samarbete mellan socialtjänsten och BUP?				
12. Framgår det av dokumentationen vilka åtgärder som vidtas av annan än socialtjänsten eller BUP? Om Ja, beskriv vilka åtgärder som vidtas av annan och av vem.				
13. Bedömer du som granskat journalen/akten att SIP borde ha upprättats mellan socialtjänsten och BUP? Motivera gärna ditt svar.				

Samverkan för patienter och brukares välbefinnande: barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänsten
Artikelnr: IVO 2016-48
Utgiven www.ivo.se, oktober 2016

Inspektionen för vård och omsorg (IVO)
Box 45184, 104 30 Stockholm
Telefon: 010-788 50 00
registrator@ivo.se
www.ivo.se

